

Gendersensitief werken bij de aanpak van huiselijk geweld

Gendernormen

Gendernormen zijn sociale normen over hoe mannen, vrouwen, jongens en meisjes zich zouden moeten gedragen (Rutgers¹). Zo wordt over mannen en jongens veelal gedacht dat zij dominant, stoer en sportief zijn. Vrouwen en meisjes worden vaak als zorgzaam, gevoelig en elegant gezien.

De laatste tijd staan onze ideeën over man-vrouw verhoudingen en hoe wij met elkaar omgaan regelmatig ter discussie. Bepaalde vormen van gedrag zien we nu eerder als grensoverschrijdend. Ook neemt de aandacht voor diversiteit, inclusie en de emancipatie van zowel mannen als vrouwen verder toe. Gendernormen kunnen verschillen al naar gelang de subcultuur waar iemand deel van uitmaakt (bijvoorbeeld vanuit een bepaalde migratie- of geloofsachtergrond, genderidentiteit, seksuele voorkeur, klasse, etc.)

Genderongelijkheid en huiselijk geweld

Over het algemeen worden eigenschappen die worden geassocieerd met vrouwen en vrouwelijkheid in de maatschappij tot nu toe lager gewaardeerd. Ook in gezinnen en huishoudens kan dit invloed hebben op de invulling van rollen en patronen, op de onderlinge interactie en op de verdeling van macht en controle. Bijvoorbeeld over het inkomen of de verdeling van zorgtaken.

Tussen deze genderongelijkheid en huiselijk geweld bestaat een indirect, wetenschappelijk onderbouwd verband. (Regioplan 2021²)

In de privésfeer plegen mannen vaker, ernstiger en deels ook ander geweld tegen vrouwen dan omgekeerd. Vrouwen zijn vaker slachtoffer van geweld door mannen dan vice versa.

Geweld van mannen naar vrouwen leidt vaker tot angst bij het slachtoffer en tot fysiek ernstiger gevolgen. De relatie tussen pleger en slachtoffer (en met name (on-)gelijkwaardigheid, afhankelijkheden, aspecten van controle en macht) draagt hier in belangrijke mate aan bij. (Regioplan 2021)

Dit neemt niet weg dat geweld van vrouwen tegen mannen ook voorkomt en dat er in de praktijk ook sprake kan zijn van wederzijds geweld. Over het geheel genomen komt geweld van mannen naar vrouwen vaker voor en is het geweld ernstiger en langduriger van aard.

In Nederland wordt gemiddeld elke 8 dagen een vrouw vermoord door haar (ex)-partner.

Wat is gendersensitief werken?

Gendersensitief werken houdt in dat organisaties die betrokken zijn bij de aanpak van huiselijk geweld rekening houden met het bestaan van (impliciete) gendernormen en genderongelijkheid. Vrouwen zijn bijna 6 x zo vaak slachtoffer van structureel geweld door hun (ex-) partner dan mannen. Alleen als we rekening houden met deze verschillen en de onderliggende oorzaken ervan, kunnen we de veiligheid in gezinnen en huishoudens duurzaam verbeteren.

1 op de 5 vrouwen krijgt te maken met fysiek partnergeweld, 11% van de vrouwen krijgt te maken met seksueel geweld. Zowel mannen als vrouwen zijn slachtoffer van (ex-)partnergeweld.

Waarom is gendersensitief werken van belang bij de aanpak van huiselijk geweld?

In de aanpak van huiselijk geweld is het dus noodzakelijk om rekening te houden met gendernormen en genderongelijkheid. Ongelijke machtsverdeling, inkomen, werk, ouderschapstaken, en besluitvorming zijn de onderwerpen waar in de hulpverlening goed op doorgevraagd kan worden om vrouwen en mannen te ondersteunen in het realiseren van duurzame veiligheid³. Een gendersensitieve aanpak leidt tot andere analyses van onveilige situaties, de inzet van andere interventies en andere uitkomsten voor betrokkenen.

"Hoe meer aandacht voor gender in relevant beleid, hoe meer aandacht voor de relatie tussen onderliggende factoren bij het voorkomen en aanpakken van het geweld (zoals ongelijkheid, machtsverschillen, controle, stereotypen, afhankelijkheden, verwachtingen van mannen en vrouwen), hoe meer kans er is dat dit geweld effectief aangepakt wordt." (Regioplan 2021)

Zonder genderperspectief geen duurzame veiligheid

Helaas wordt in de huidige aanpak van huiselijk geweld op dit moment onvoldoende rekening gehouden met de onderliggende genderongelijkheid tussen mannen en vrouwen (Grevio 2020). Het gevolg is onder andere "...dat er onvoldoende mogelijkheden zijn om geweld tegen vrouwen en meisjes en huiselijk geweld duurzaam te stoppen." (Regioplan 2021)

Een casus illustreert dit. In deze casus werd vooral vanuit cultureel perspectief gekeken. Als er ook vanuit een gendersensitief perspectief was gekeken, had dit tot een andere uitkomst geleid.

Een vrouw uit Syrië met 2 zoontjes in de basisschoolleeftijd, komt in de opvang. In dit gezin is sprake van een traditioneel beeld: vader is de baas in huis, hij bepaalt wat er gebeurt, hij zorgt voor het inkomen. Moeder moet thuis blijven. Vanuit de cultuur is dit gewoon en ook het gebruikte geweld bagatelliseert meneer.

Als we vanuit genderperspectief naar dit gezin kijken, kijken we naar de rollenpatronen en de machtsverhoudingen. Zonder de culturele component uit het oog te verliezen en gendernormen op te leggen, kan er gewerkt worden aan het stoppen van geweld en agressie en het herstel van zowel vader, moeder als de kinderen. Waarbij het geven van inzicht in, en werken aan de onderlinge verhoudingen kan leiden tot herstel.

In de praktijk prevaleerde in deze casus het culturele perspectief en werd besloten dat het voor deze kinderen beter was om bij vader in hun oude huis te zijn en naar hun oude school te kunnen. Oma is uit Syrië gekomen om voor de kinderen te zorgen. De kinderen zijn nooit meer bij moeder terug gekomen.

Wat is de rol van de vrouwenopvangorganisaties in de gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld?

De sector vrouwenopvang werkt van oudsher vanuit het besef dat machtsongelijkheid, mate van afhankelijkheid en stereotype rolopvattingen in de samenleving ten grondslag liggen aan patronen van geweld in relaties.

De laatste jaren maakte de vrouwenopvang, net als de maatschappelijke opvattingen over man-vrouw verhoudingen, een ontwikkeling door. Waar voorheen de focus uitsluitend lag op het beschermen van vrouwelijke slachtoffers, is de aanpak van huiselijk geweld inmiddels systeemgericht en met aandacht voor verschillende situaties en achtergronden van de vrouwen, meisjes, jongens, mannen en LHBTIQ+-personen die wij helpen.

Vanuit deze ervaring hebben de vrouwenopvangorganisaties de handen ineen geslagen en de volgende drie actielijnen uitgewerkt:

1

Checklist gendersensitief werken in de aanpak van (ex-) partnergeweld: voor vrouwenopvangorganisaties en regionale netwerkpartners is een vijf-punten checklist opgesteld inclusief een uitgebreide toelichting om het gendersensitief werken te borgen in visies op de aanpak van huiselijk geweld, werkwijzen, instrumenten en in- en externe deskundigheidsbevordering.

2

Toolkit gendersensitief werken: in de toolkit gendersensitief werken zijn op basis van de checklist relevante tools en voorbeelden verzameld waarmee organisaties het gendersensitief werken verder handen en voeten kunnen geven.

3

Agenda setting: zowel landelijk als regionaal zetten de vrouwenopvangorganisaties zich -al dan niet via Valente- in om het belang van een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld op de kaart te zetten en concrete suggesties en aanbevelingen te doen om hier verder invulling aan te geven.

Meer informatie?

valente⁷

www.valente.nl

¹ www.rutgers.nl, ² <https://www.regioplan.nl/project/nederland-en-het-verdrag-van-istanbul-wat-betekent-dat-concreet/>

³ Gebaseerd op College voor de Rechten van de Mens: "Gendersensitieve aanpak van levensbelang om partnergeweld te bestrijden, Checklist en acties voor lokale beleidsmakers" (2021)